

BARANÓW SANDOMIERSKI ▣ Renesansowy bastionowy zamek magnacki ▣

 zamki.res.pl/baranow.php

Opis

erła architektury renesansowej - zamek w Baranowie Sandomierskim, nazywany kiedyś "małym

Wawelem" położony jest w nizinie dolnej Wisły.

Rezydencja komunisty

Po wojnie zamek upodobał sobie Józef Cyrankiewicz. Bardzo często przyjeżdżał tu z żoną, aktorką Niną Andrycz realizując przy okazji inną swoją pasję - szybką jazdę samochodem. Drogę z Warszawy pokonywał w takim tempie, iż ochrona nie była w stanie za nim nadążyć.

Obronę zamkowi zapewniały otaczające go potężne umocnienia bastionowe, prawdopodobnie jednak nigdy nie dokończone. Do dziś praktycznie nic po nich nie zostało. Sama rezydencja broniona była przez dolne strzelnice w przyziemiu, poniżej dziedzińca. Zamek ma regularną budowę. Założony jest na planie prostokąta o stosunku boków 1:2, w narożach znajdują się cylindryczne baszty, a w środku wieża z wejściem na piękny dziedziniec. Zaskakujące, że dziedziniec położony jest na wysokości piętra - wchodzi się na niego po schodach! Tłumaczone to jest częstymi wylewami Wisły, woda docierała pod zamek, jednak nie zalewała dziedzińca.

Zamek w filmie

Zamek w Baranowie wykorzystano przy kręceniu znanego serialu "Czarne Chmury". Był tam siedzibą hetmana Jana Sobieskiego. To ze schodów na baranowskim dziedzińcu, w pamiętnej scenie zbiegała Anna do pułkownika Dowgirda. Innymi znanymi filmami tutaj kręconymi były: "Barbara Radziwiłłówna" i "Klejnot wolnego sumienia".

Z trzech stron otaczają go dwukondygnacyjne skrzydła mieszkalne. Na dwóch z nich są arkadowe krużganki, których kolumny ozdobiono maskaronami czyli twarzami ludzko-zwierzęcymi. Od strony wejścia znajduje się loggia z prowadzącymi na piętro paradnymi schodami, powyżej widać dekoracyjny grzebień attyki. W pomieszczeniach zamku na piętrze urządzono Muzeum Wnętrz. Najpierw zwiedza się skrzydło zachodnie z salą portretową (konferencyjną) z czterema wielkimi portretami królów polskich oraz przede wszystkim Galerię Tylmanowską. Sala ta, choć nie jest oryginalna, bo została zrekonstruowana nieco dowolnie po wojnie, prezentuje się bardzo okazale. Jest bogato zdobiona stiukami i obrazami przedstawiającymi miasta włoskie. W skrzydle wschodnim znajdują się 3 komnaty gościnne i Baszta Falconiego zdobiona złotem.

Akustyka

Zamek posiada niezwykłą akustykę, którą w lecie zaprezentuje przewodnik. Otwarcie okna w komnacie powoduje, że szum zza okna (np. fontanny) jest kilka razy głośniejszy w przeciwległej ścianie. Fakt ten wykorzystywał powojenny właściciel - zakład Siarkopol i za swoich najlepszych czasów sprowadzał do zamku na występy muzyków, kompozytorów i artystów z całego kraju, bez względu na koszty!

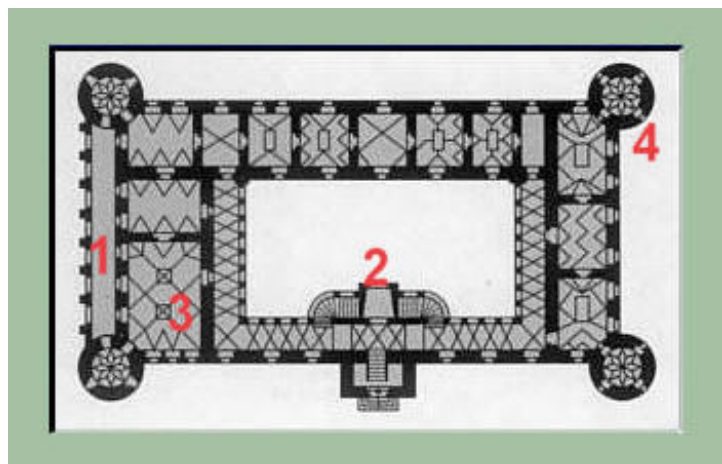
Zdobienia odnowiono po wojnie dodając prawdziwe złoto, jaśniejsze od oryginalnego oraz pozostawiając drobne pozostałości tego co zostawili po sobie Sowieci czyli szerniałe od dymu ognisk ściany. Na parterze od dawna w remoncie jest kaplica zamkowa, niedostępna jest też część hotelowa i restauracyjna. Do niedawna zamek posiadał ekspozycję poświęconą wydobyciu siarki oraz archeologiczną z najdłuższą w Europie łodzią wykonaną z jednego pnia drzewa. Obecnie jest zupełnie nowa wystawa historyczna. Przy zamku od zachodu na miejscu dawnych stajen po wojnie wzniesiono budynki, które służą jako hotel. Przed elewacją frontową rosną osoblwe drzewa - tulipanowce, na pewno w maju i czerwcu można zobaczyć jak rosną na nich tulipany. Szkoda tylko, że coraz bardziej zasłaniają one zamek...

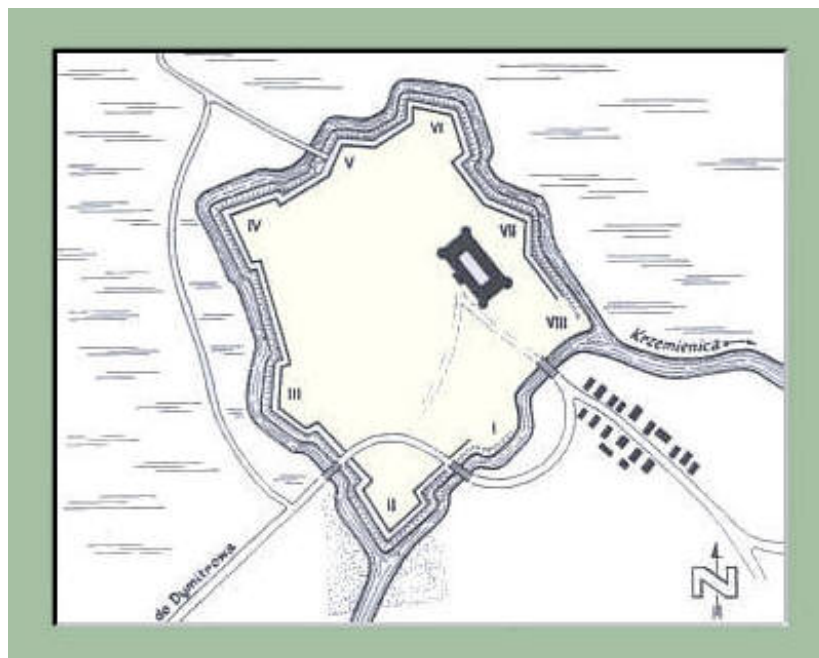
Co roku na wiosnę na zamku odbywa się impreza pod nazwą Festiwal Kuchni Dworskiej i Kiermasz Wielkanocny. Wszystkich potencjalnych odwiedzających przestrzegam, że jest to jedna wielka kompromitacja. Trudno zrozumieć dlaczego to żałosne przedsięwzięcie jest reklamowane w gazetach, bo jeśli już jest tam coś ciekawego to jest to niedostępne dla zwykłych odwiedzających. Dla nich bowiem hojna dyrekcja przewidziała następujące atrakcje: 3 stoiska (z miodem i ozdobami świątecznymi) oraz piosenki śpiewane do muzyki z magnetofonu przez dzieci...

Plan

Plan zamku

1 - Galeria Tylmanowska, 2- klatka schodowa na dziedzińcu, 3 - sala portretowa, 4 - Baszta Falconiego

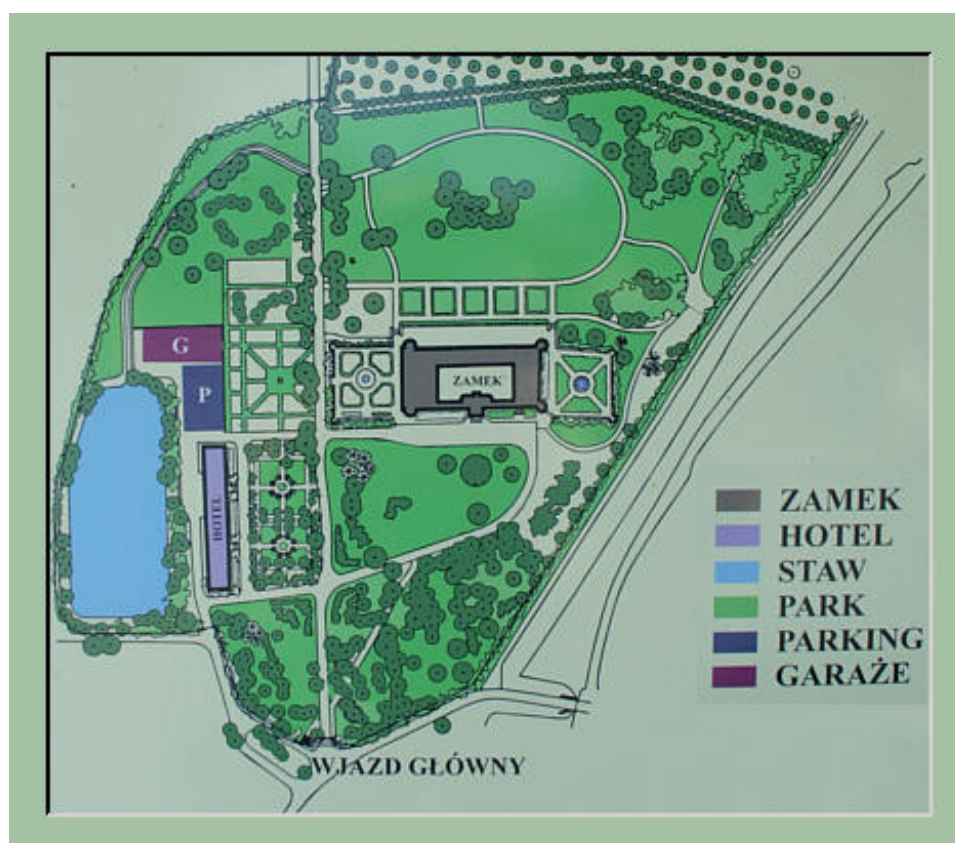
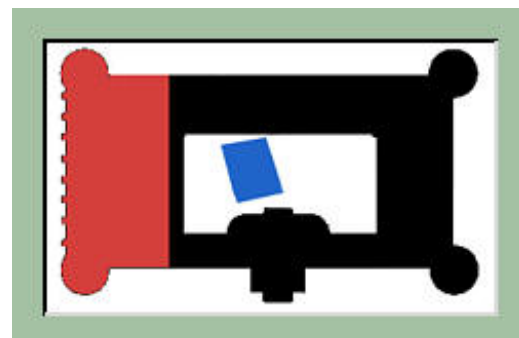

Plan całego założenia zamkowego z fortyfikacjami bastionowymi. Interpretacja A. Maciąga na podstawie mapy Miega z 1780 r.

Źródło: Zamek w Baranowie: dzieje i konserwacja, Alfred Majewski, Tarnobrzeg 1996

Poprzednie obiekty na planie obecnego zamku. Na czerwono dwór renesansowy, na niebiesko wieża rycerska Baranowskich

Rezydencję w Baranowie Sandomierskim wzniesiono w drugiej połowie XVI w. z inicjatywy starosty

radziejowskiego Rafała V Leszczyńskiego herbu Wieniawa. Początkowo był tu dwór renesansowy a w zamek rozbudował go jego syn - wojewoda brzeski Andrzej Leszczyński. Wcześniej, bo jeszcze w XIV w. znajdował się tu gotycki dwór obronny lub wieża mieszkalno-obronna Baranowskich herbu Grzymała o której pisał Jan Długosz. Jej szczątki odkryli archeolodzy pod dziedzińcem zamkowym. Po Baranowskich jej właścicielami byli Kurozwęccy, Tarnowscy i Górkowie.

Starsze dzieje Baranowa przedstawił dziejopis osady Antoni Schneider, który przypisał budowę pierwotnego obiektu obronnego Bogusławowi Jaksycowi herbu Gryf jeszcze w XII w. Potem miał on należeć do rodu Gozdawów, którzy podejmowali tu Kazimierza Wielkiego. Po śmierci Pawła Gozdawy podczas wyprawy na Ruś Czerwoną, ten sam król przekazał jego majątek Pietraszowi z Małachowa herbu Grzymała, który uratował mu życie. Od Pietrasza wywodzą się Baranowscy.

Rycina z początku XIX w.

Źródło: Zamki i budownictwo obronne ziemi rzeszowskiej, Józef Frazik, Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne 1972

➤ 1569 r. - od Stanisława Górki, Baranów z nie w pełni poznanyim obiektem obronnym kupił Rafał V Leszczyński

Rafał X Leszczyński

Ostatnim właścicielem zamku z możnego rodu Leszczyńskich był Rafał X, podskarbi wielki koronny i starosta wielkopolski, którego jedynym synem był Stanisław Leszczyński przyszły król Polski. Jak większość ówczesnych magnatów Rafał Leszczyński nie grzeszył stałością ani konsekwencją. W 1680 r. popierał interesy Francji, był więc wrogiem króla Jana III Sobieskiego i Austrii. Trzy lata później został prawdopodobnie kupiony przez posłów austriackich, przewodniczył sejmowi mającemu usankcjonować ścisły związek Polski i Austrii. Popierał też plany wojny z Turcją u boku Austrii. Następnie na czele szlachty wielkopolskiej znowu stał się wielkim wrogiem Sobieskiego, strasząc szlachtę rzekomymi próbami wprowadzenia przez króla dyktatury. Za to w 1699 r. dzięki jego staraniom Polska w pokojowy sposób odzyskała Kamieniec Podolski z rąk tureckich. Leszczyński był wtedy posłem polskim w Stambule.

➤ 1583 r. - Rafał Leszczyński ukończył w jego miejsce budowę renesansowego dworu obronnego. Był to piętrowy obiekt z dwoma wieżami. Stał w zachodnim skrzydle obecnego zamku. Skrzydło to posiada grubsze mury i nieco inne połączenie wież z murami

➤ Lata 1591-1603 - młodszy syn Rafała - Andrzej I Leszczyński, wojewoda brzesko-kujawski, przebudował go w okazały zamek, wtedy właśnie nadano mu dzisiejszy wygląd. Nie wiadomo komu przypisać projekt rezydencji, do niedawna najczęściej wymieniano nazwisko włoskiego architekta Santi Guccio, ale po szczegółowych badaniach ostatecznie wykluczono tę możliwość. Być może jednak autorem jest ktoś z warsztatu Guccio. Zamek stał się w tym okresie ważnym ośrodkiem reformacji bowiem Leszczyńscy byli innowiercami

➤ 1606 r. - po śmierci Andrzeja zamek przejął jego syn Rafał VII, wojewoda bełzki

- ok. 1620 r. - w obliczu zbliżających się wojen, dookoła zamku powstały nowoczesne fortyfikacje bastionowe. Były to jedne z większych tego typu umocnień w Polsce
- ok. 1625 r. - Rafał VII Leszczyński sprowadził do Baranowa słynnego sztukatora Giovanni Battista Falconi. Polecił mu go zapewne Stanisław Lubomirski, pod którym służył Rafał w bitwie chocimskiej. Wspaniałe sztukaterie Falconiego zachowały się tylko w baszcie wschodniej na piętrze
- 1656 r. - podczas "potopu" król szwedzki Karol Gustaw ze swoim wojskiem spotkał się pod Baranowem z oddziałami litewskimi dowodzonymi przez Pawła Sapiechę. Do większych starć nie doszło, a zamek nie został najechany. Nękanie równocześnie przez Czarnieckiego Szwedzi szybko cofnęli się w kierunku Zawichostu
- 1677 - od Rafała X Leszczyńskiego zamek kupił książę Dymitr Jerzy Wiśniowiecki, wojewoda bełski za 70 tys kop złp. W cenę wliczone były jeszcze miasta Czaratorysk i Kołek
- 1682 r. - w wyniku mariażu wdowy po Wiśniowieckim i Józefa Karola Lubomirskiego zamek przeszedł w ręce Lubomirskich. Marszałek Wielki Koronny poczynił pewne zmiany w wyglądzie zamku w stylu barokowym, przy pomocy swojego nadwornego architekta Tylmana z Gameren. Dobudowana została galeria obrazów między dwiema basztami przy skrzydle zachodnim, unowocześniono elewacje zamkowe, a wnętrza ozdobiono dekoracjami stiukowymi, kominkami i portalami
- 1720 r. - po Lubomirskich Baranów był kolejno w rękach: księcia Pawła Karola Sanguszk, Jacka Małachowskiego, Józefa Potockiego. Nie wprowadzili oni żadnych zmian w wyglądzie zamku
- 1795 - zamek przejął Jan Krasicki i dokonał jego odnowy. Zgromadzono tu wtedy pamiątki po biskupie Ignacym Krasickim, powiększono znacznie bibliotekę

Wnętrze jednej z dawnych komnat zwanej "Pod Gigantami". Rys. S Swobody z I poł. XIX w.
Źródło: Zamek w Baranowie: dzieje i konserwacja, Alfred Majewski, Tarnobrzeg 1996

- 24.09.1849 - na zamku wybuchł wielki pożar. Spłonęły wnętrza wraz z biblioteką z cennymi dziełami. Krasickich nie stać było na pełną odbudowę zamku, został on w następnych latach zdewastowany
- 1867 r. - wystawiony na licytację zamek kupił Feliks Dolański z Grębowa. Ostatnim właścicielem - do wybuchu II wojny światowej był jego potomek Roman Dolański, który mieszkał tu do 1940 r.
- 1898 r. - na zamku wybuchł kolejny pożar. Dolańscy dokonali jednak odbudowy zamku, powierzając ją architektowi Tadeuszowi Stryeńskiemu. W narożnej komnacie parteru obok baszty południowo – zachodniej, urządzono kaplicę ozdobioną witrażami Józefa Mehoffera i obrazem Jacka Malczewskiego "Matka Boska Niepokalana", umieszczonym w ołtarzu
- 1944 r. - podczas wojny w okolicy toczyły się walki między Sowietami i Niemcami. Wojska Sowieckie przez 2 lata doszczętnie zniszczyły wnętrza, m.in. pałac ogniska ze zniszczonych zabytkowych mebli
- 1958 r. - zamek wzięło w opiekę Ministerstwo Przemysłu Chemicznego. W pobliżu Baranowa odkryto bowiem złoża siarki i rozpoczęto budowę Zagłębia Siarkowego. Zaczęła się też odbudowa zamku
- 1965 r. - zakończyła się odbudowa i konserwacja zamku, otworzono muzeum
- 1968 r. - nastąpiło formalne przekazanie zamku Kopalniom i Zakładom Przetwórczym Siarki "Siarkopol" w Tarnobrzegu. Komunistyczne władze postanowiły wykorzystać go dla "potrzeb kulturalnych" Zagłębia Siarkowego
- 1997 r. - właścicielem zamku została Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. w Warszawie
- 2013 r. - z zamku usunięto Muzeum Zagłębia Siarkowego. W jego miejsce powstała zbrojownia rycerska - interaktywna ekspozycja mająca przenieść zwiedzającego w dawne wieki

Litografia N. Ordy z ok. 1880 r. Zamek od strony pld.-wsch.
Źródło: Pałace i zamki w Polsce, Krystyna Stępińska, KAW 1977

Odkrycia archeologiczne

Podczas prac archeologicznych na dziedzińcu wewnętrznym zamku w latach 60-tych odkryto komnatę i korytarz do niej prowadzący będący pozostałością po gotyckim dworze lub wieży rycerskiej. Niestety budowa zamku i jego piwnic zniszczyła większość fundamentów starej budowli. Zbudowana ona była z typowego sandomierskiego kamienia piaskowego, ale natrafiono też na relikty drzwi z przymurówką ceglana. Jest to jeden z dowodów na to iż obiekt był remontowany i rozbudowywany. 50 m od tego budynku odnaleziono ślady jego umocnień ziemnych oraz palisady, które znajdowały się także w miejscu obecnego hotelu. Nie został za to zidentyfikowany zagadkowy mur po południowej stronie zamku. Z ważniejszych znalezisk należy wspomnieć o denarze łobżenickim z czasów panowania Zygmunta Wazy, szelągu koronnym Jana Kazimierza z 1664 r., pięknie zdobionych kaflach, naczyniach, przedmiotach żelazne. Najstarsze pochodzą z początku XIV w. i na ten okres należy datować powstanie pierwotnej siedziby rycerskiej w Baranowie.

Legendy

ierwsza z legend baranowskich dotyczy czasów, gdy obecnego zamku jeszcze nie było, a właścicielem

osady z dworem obronnym był rycerz Jakszyc. Pragnął on powiększyć swą siedzibę, jednak z względu na słabe zaludnienie okolicy trudno było mu znaleźć siłę roboczą, tym bardziej że był skąpy i oferował bardzo skromną zapłatę. Wysłał więc swych ludzi na daleką Warmię, aby sprowadzili mu jeńców, których będzie można zaciągnąć do pracy prawie za darmo. Wyprawa się udała i wkrótce rozpoczęto budowę nowej rezydencji. Wśród jeńców była piękna kobieta o imieniu Auella, która po pewnym czasie zwróciła uwagę Jakszyca. Zaczął traktować ją lepiej niż pozostałych, aż w końcu zaproponował małżeństwo. Auella odrzuciła jednak propozycję co rozsierdziło okrutnego pana na Baranowie. Kazał ją bić i głodzić. Auella namówiła resztę swoich towarzyszy i razem postanowili nie tylko zbiec, ale i dać nauczkę swemu ciemiężcy. Gdy pewnego dnia nadarzyła się okazja, wszyscy uciekli uprowadzając także Jakszyca. Odwdzięczyli mu się tym samym - musiał pracować jak niewolnik w grodzie na Warmii. Stopniowo zachodziła w nim przemiana, stawał się coraz lepszym człowiekiem. Wreszcie postanowiono go zwolnić. Gdy po latach wrócił do swego zameczku, ludzie bardzo obawiali się jego gniewu, mógł bowiem oskarżyć ich o umożliwienie porwania. Jakszyc jednak zmienił się nie do poznania i nikogo już w życiu nie skrzywdził. Inne podanie ma miejsce w czasie "potopu" szwedzkiego. Była akurat wigilia, więc pan zamku Rafał Leszczyński wyruszył z darami do obozu partyzantów Czarnieckiego stacjonujących w obozie nad Sanem. W zamku pozostała tylko córka Leszczyńskiego i służba zajęta przygotowywaniem wieczerzy. Wtem ktoś krzyknął: "Szwedzi idą!". Po chwili do zamku zaczęli wbiegać w panice mieszkańcy Baranowa szukający tu schronienia. Młoda Leszczyńska nie ulękła się, rozkazała zaryglować bramę i poszła do baszty, w której znajdował się kaplica. Tam zaczęła się żarliwie modlić przed słynącym cudami obrazem Matki Boskiej. Gdy Szwedzi przystąpili do szturmowania bramy, nakazała otworzyć tajne przejście łączące zamek w Baranowie z Sandomierzem. Wszyscy udali się do lochu, ale sama Leszczyńska poszła nadal modlić się do kaplicy. Wtem w oknie zobaczyła wielką czarną chmurę, która spowiła niebo. Posypał się z niej kamienny grad, który wywołał popłoch wśród Szwedów. Ich zbroje były bowiem za słabe, aby oprzeć się spadającym

na nich z potworną siłą kamieniom. Najeżdżcy rozbiegli się więc w popłochu, a zamek i ukrywający się w nim ludzie zostali uratowani. Podczas pasterki wszyscy uroczyście podziękowali Bogu za ocalenie. Podobno ci co stali najbliżej młodej Leszczyńskiej widzieli otaczający ją obłok, który znikł po nabożeństwie.

Wstęp

Płatny. Do parku 1 zł, do wnętrza 15 zł (8 ulg.), rodzinny 35 zł. Wstęp wolny dla dzieci do lat 7. W poniedziałki zamknięte. Zwiedzanie odbywa się z przewodnikiem, cyklicznie co godzinę: od 9.00 do 19.00 (od maja do września), od 9.00 do 17.00 (w kwietniu i październiku), od 9.00 do 16.00 (od listopada do marca).

Ponieważ informacje o godzinach otwarcia, a przede wszystkim cenach biletów szybko się dezaktualizują, sprawdź je na stronie oficjalnej opisywanego zamku/dworu:

[otwórz stronę obiektu](#)

[otwórz dodatkową stronę obiektu](#)

Położenie i dojazd

Północna część woj. podkarpackiego. 14 km na południowy zachód od Tarnobrzega. Zobacz na [mapie](#).

Dojazd pociągiem z Wrocławia, Zamościa, Dębicy lub Tarnobrzega (w sumie 4 pociągi dziennie). PKS-em najlepiej z Tarnobrzega lub Mielca. Autobusy jeżdżą dosyć często. Należy się kierować do Wisły, w stronę północno-zachodnią od rynku w Baranowie. Jadąc samochodem można zaparkować tuż przy zamku.

Współrzędne geograficzne:

format D (stopnie): N 50.501933°, E 21.535589°

format DM (stopnie, minuty): N 50° 30.11598', E 21° 32.13534'

format DMS (stopnie, minuty, sekundy): N 50° 30' 06.96", E 21° 32' 08.12"

Czas

Od przystanku PKS trzeba iść ok. 10 min. Zwiedzanie wewnątrz trwa ok. 30 min. Reszta przynajmniej drugie tyle.

Zdjęcia

Z lotu ptaka

Widok opisywanego obiektu (lub miejsca na którym stał) z satelity

Noclegi

- Baranów - Hotel Przy Zamku, ul. Zamkowa 20, tel. (15) 811 80 39, 811 80 40
- Baranów - Zajazd Wisła, ul. Dąbrowskiego, tel. (15) 811 81 95, 811 03 83
- Baranów - Agroturystyka Bocianówka, ul. Krakowska 24, tel. (15) 811 86 00
- Suchorzów - Agroturystyka Mrowisko, Suchorzów, ul. Wierzbowa 2, gsm 505 616 040
- Tarnobrzeg - Hotel Dworek pod Lipami, ul. Sienkiewicza 206, tel. (15) 822 40 15
- Tarnobrzeg - Hotel Karolina, ul. Kochanowskiego 5, tel. (15) 822 97 00
- Tarnobrzeg - Hotel Mieszko, os. Piastów, tel. (15) 822 22 46
- Tarnobrzeg - Hotel Koga, tel. (15) 823 59 55
- Baranów Sandomierski - baza Meteor

Proponujemy wyszukanie noclegu w opisywanej miejscowości lub jej okolicy w serwisach noclegowych. Oferty cenowe online są zwykle atrakcyjniejsze niż rezerwacje telefoniczne!

JK Autor: KLJ Data: 2017-01-24 17:02:16

